

การปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ* Cultivation Gratitude for the Development of Thai Youth with Integrative Buddhism

เบญจวรรณ ชayangกูร ณ ออยุธยา

Benchawan Chayangkura Na Ayutthaya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: midori.opp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย 2) เพื่อศึกษาหลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทตามหลักพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชนไทย เป็นการวิจัยแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงเอกสาร โดยแบ่งลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ไขการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เยาวชนไทยที่เป็นตัวอย่างที่ดี ครู และผู้ปกครอง แล้วนำมาข้อมูลจากสัมภาษณ์มาเรียบเรียง โดยวิธีพรรณนา มีการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง และมีการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า

(1) สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย มีปัญหาที่เกิดกับเยาวชนไทยจำนวนมาก ได้แก่ ปัญหาสุขภาวะในเยาวชนต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคุณภาพการศึกษา เยาวชนเห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าเห็นคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้คุณค่าของวัตถุมีอิทธิพลต่อการครอบงำจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ไม่มีสำนึกด้านความกตัญญูทเวทอันเป็นพื้นฐานของคนดี ต่อบิตามารดาและผู้ที่มีพระคุณ เยาวชนไม่มีบุคคลต้นแบบของชีวิต นำไปสู่ปัญหาทางสังคม

(2) หลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้ด้วยการกระทำความดีต่อกัน เป็นการแสดงถึงความปรารถนาดีของทุกคนโดยผลของการกระทำย่อมจะทำให้ตนมีความสุข และผู้อื่นก็มีความสุขด้วย หลักการพระพุทธศาสนาจึงได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้มีความกตัญญูว่า “เป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก” ว่า บุคคลที่หาได้ยากมีอยู่ 2 จำพวก คือ 1. บุพพการี คือผู้ทำอุปการะก่อน และ 2. กตัญญูทเวท คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน หลักมงคลที่ 25 มีความกตัญญูและที่ศ 6

(3) รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ จากการวิจัย พบว่าผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาเยาวชนไทย คือ รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ 1. การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2. วิถีประชา และ 3. การเรียนรู้แบบองค์รวม

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ความกตัญญูทเวท; เยาวชนไทย

* Received December 13, 2021; Revised February 2, 2022; Accepted March 25, 2022

Abstract

This article aimed to show the gratitude cultivation to develop Thai youths through Buddhism integration with the objectives – 1) to study youth's gratitude morality and ethics 2) to study the Buddhist gratitude cultivation and 3) to propose the model for gratitude cultivation to Thai youths. The qualitative and documentary research has followed the following steps – the depth interview of Buddhist monks, Buddhist academics, good-modeled Thai youths, and their guardians. The data have been descriptively analyzed with field method with focused group, group discussion with the experts. The result showed that.

(1) there have been a lot of Thai youth gratitude problems – the under-standard health, drug, and educational problems. They have been materialism and influenced by objects, which causes the family problems and Thai youths without practicing of gratitude to their benefactors. In addition, there is not a good youth model for them.

(2) The principle of Buddhist gratitude cultivations which can be considered is the mutual good deeds which are good wishes and bring happiness for all. The Buddhism has praised the 2 rare persons - one who is first to do a favor; previous benefactor and one who is grateful and repays the done favor; grateful person. According to the 25th blessing, gratitude. And 'Six Directions'.

(3) The model of Buddhist integrated morality cultivation for Thai youths has been discovered as follows – 1. Social interaction 2. Way of life 3. Collectively learning.

Keywords: Buddhism Integrated; Gratitude; Thai Youths

บทนำ

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ บุคคลที่พึงอาศัยแต่ผู้อื่นอย่างเดียว โดยผู้อื่นมาอาศัยตนเองไม่ได้ ผู้นั้นเป็นชีวิตที่ไม่ประเสริฐ ไม่มีคนยอมรับ หากความจริงได้ยากเพราะเป็นผู้เอาเปรียบโลก ปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุไปอย่างไม่หยุดยั้งส่งผลให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปทำให้จิตใจมนุษย์ต่ำลง มีความเห็นแก่ตัว ไม่สำนึกบุญคุณ บุคคลที่มีคุณธรรมด้านความกตัญญูทเวที จึงนับล้วนแต่จะมีจำนวนน้อยลง ผลดีของการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความกตัญญูทเวที เพื่อให้ชีวิตเรามีคุณค่าท่ามกลางความเจริญด้านวัตถุ เป็นคนที่มีแต่คนรักใคร่ชอบพอ อยากรับค่าสมาคมด้วย มีคนยกย่องสรรเสริญ จึงควรปฏิบัติตนเป็นผู้มีความกตัญญูทเวที โดยรู้จักเห็นคุณค่า สำนึกถึงผู้มีพระคุณ รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณ ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตากรุณา ซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมนำมาความสุข ความเจริญมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญูย่อมไม่นำคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยร้ายทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ความกตัญญู หมายถึง ความตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กตเวที คือ การตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน ความกตัญญูเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง “ความกตัญญู เป็นมงคลสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ บิดามารดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญูทเวทีรู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มีบิดามารดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูทเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทนผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”

สถานการณ์คุณธรรมและการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ และประเด็นคุณธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประเด็นความรุนแรงของปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวม มีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรกที่ควรได้รับการแก้ปัญหา คือ 1) ปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีสัมมาคารวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ย 3.10 2) ปัญหาพฤติกรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.03 3) ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพ กติกา กฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.98 4) ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 2.97 5) ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าเฉลี่ย 2.93 เมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมประเด็นต่าง ๆ ในสังคมไทยในภาพรวม พบว่าประเด็นที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ควรได้รับการส่งเสริม 5 อันดับแรก คือ 1) การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.12 2) ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้อง ต่อหน้าที่และบุคคลทั่วไป มีค่าเฉลี่ย 4.08 3) ความกตัญญูทเวที มีค่าเฉลี่ย 4.04 4) ความมีสัมมาคารวะ มีค่าเฉลี่ย 4.04 5) การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.01 ในส่วนของหลักคุณธรรมที่ควรยึดถือร่วมกันของคนในระดับชุมชน/ท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.30 เห็นว่าควรยึดหลักความสามัคคีของประชาชน รองลงมา ร้อยละ 59.50 คือ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน และร้อยละ 53.10 เห็นว่าคนในระดับชุมชนท้องถิ่นควรยึดหลัก ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน ด้านการ

สำรวจประเด็นการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณธรรมที่ดี พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 23.66 เห็นว่าควรทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมรอบลงมา คือ ร้อยละ 15.64 ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานและสังคม และร้อยละ 15.28 เห็นว่าควรมีการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ในปัจจุบันเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจในการศึกษาเล่าเรียน ขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเอง ขาดความกตัญญูต่อมารดาบิดา ไม่เชื่อฟังคำสอนของครูบาอาจารย์ มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดหยาบคาย พุดก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น ติดเพื่อน เชื้อเพื่อน หลีกเลี่ยงการช่วยทำงานบ้านและมีส่วนร่วม ขาดความมีน้ำใจ ก่ออาชญากรรมที่มากขึ้น คำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและหล่อหลอมจิตใจเป็นเครื่องถ่วงรอนิสัยใจคอของคนไทยให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทย มีความเลื่อมใสในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การแสดงออกทางกาย ทางวาจา ใจ มีความกตัญญูต่อบุคคลที่สุภาพอ่อนโยน เคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เป็นต้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงบุคคลผู้มีความกตัญญูต่อบุคคลอื่นว่า ถ้าคุณธรรมนี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานของคนดี ดังพระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระภิกษุตระหนักในความกตัญญูต่อบุคคลอื่นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจะเป็นผู้กตัญญูต่อบุคคลอื่น และอุปการะแม้เพียงเล็กน้อยที่บุคคลอื่นกระทำในเราทั้งหลายจักไม่สูญไป เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้” ดังนั้น เราควรจะใช้เกณฑ์อะไรตัดสินว่าเราควรมีความกตัญญูต่อบุคคลใด ควรใช้วิธีการใดในการตอบแทนคุณผู้ที่ให้การอุปการะกับเรา จึงจะมีความถูกต้องเหมาะสม บุคคลต่าง ๆ อันได้แก่ มารดา บิดา ครู อาจารย์ เพื่อน และสาธารณบุคคล เช่น ดารา นักการเมือง สื่อต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะมีส่วนช่วยสร้างเสริม “ความกตัญญูต่อบุคคลอื่น” ในสังคมไทยได้มากน้อยเพียงไร โดยจะมีแนวทางการสร้างจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูต่อบุคคลอื่นอย่างถูกต้องในบุคคลอย่างไร ซึ่งการมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ความกตัญญูต่อบุคคลอื่น” ที่ถูกต้องอย่างไร การปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชาติเนื่องจากวัยรุ่นเป็นระยะแห่งการกำชับสิ่งที่ได้ไว้ในเด็กให้แน่นแฟ้นมั่นคงเป็นระยะ แห่งการรับสิ่งใหม่เข้ามาอย่างรวดเร็ว การอบรมในวัยนี้ จึงควรมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาสิ่งที่ดีที่เยาวชนได้รับมาแต่เริ่มต้น ไม่ให้บกพร่องพร้อมกับให้เยาวชนรู้จักเลือกรับสิ่งที่ควรรับต่อไป โดยเยาวชนควรได้รับการอบรมเพื่อให้เกิดคุณสมบัติ คือ ความกตัญญูต่อบุคคลอื่น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพของสังคมไทยมีปัญหาตั้งแต่สถาบันครอบครัวโดยที่มีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่มีได้อาศัยอยู่กับบิดา มารดา หรือบิดา มารดา แยกกันอยู่ ทำให้เด็กไม่มีความใกล้ชิดกับบุพการี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่มีบุคคลตัวอย่างในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่น โดยเริ่มการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุคคลอื่นให้แก่เยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับชาติโดยลำดับ เพราะความกตัญญูต่อบุคคลอื่นเป็นพื้นฐานประจำตนของมนุษย์ในสังคม โดยสถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของมนุษย์มากที่สุดตั้งแต่เด็กจนโต ครอบครัวจะเป็นบ้านหลอมให้คนมีพื้นฐานที่ดีหรือไม่ดีต่างกันไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุคคลอื่นเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงบูรณาการ เพื่อให้ได้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่นเชิงพุทธบูรณาการ โดยให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสร้างประสิทธิผลให้กับประเทศโดยนำ

หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นในพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทให้กับเยาวชน โดยจะได้นำเสนอรายละเอียดของการศึกษาครั้งนี้ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาหลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้ คือ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้การสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป นักวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน เยาวชนไทยที่เป็นตัวอย่างที่ดี จำนวน 5 คน 4) ครู จำนวน 5 คน และผู้ปกครอง จำนวน 5 คน ดังต่อไปนี้ แล้วนำมาข้อมูลจากสัมภาษณ์มาเรียบเรียง โดยวิธีพรรณนา (Descriptive) การวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ราย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย

สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย พบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยจำนวนมาก ได้แก่ (1) เยาวชนในประเทศขาดคุณภาพ เห็นคุณค่าทางวัตถุ มากกว่าเห็นคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้คุณค่าของวัตถุมีอิทธิพลต่อการครอบงำจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ไม่มีสำนึกด้านความกตัญญูทเวทที่อันเป็นพื้นฐานของคนดี ต่อบิดามารดาและผู้ที่มีพระคุณ (2) สถานะภาพสังคมในครอบครัวของเยาวชนไทยแตกแยก บางครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดา มารดา บางครอบครัวบิดา มารดา แยกกันอยู่ บางครอบครัวมีได้อยู่กับบิดา มารดา ทำให้เด็กและเยาวชน ไม่มีบุคคลต้นแบบของชีวิต (3) ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สภาพสังคมโดยรวมของประเทศอ่อนแอ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมส่งผลกระทบต่อเยาวชน นำไปสู่ปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาสุขภาวะในเยาวชนต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคุณภาพการศึกษา ฯลฯ

2. หลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา จากการศึกษา พบว่า หลักธรรมของบุคคลผู้มีความกตัญญู ได้แก่ บุคคลหาได้ยาก 2 มงคลที่ 25 และทิศ 6

3. รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า สังคมไทยตั้งแต่อดีตมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อหล่อหลอมขัดเกลาสร้างสรรค์ปัญญาให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นคนดี คนเก่ง และเป็นแบบอย่างที่ดีเสมอมา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการอภิปรายผล ผู้ทรงคุณวุฒิได้สะท้อนว่า ความกตัญญูทศเวที เป็นความสัมพันธ์เชิงคุณค่าของมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบตัว ซึ่งจะเป็นระบบความสัมพันธ์ของการเกื้อหนุนกันในลักษณะพึ่งพิงอิงกัน (Interdependent) สำหรับความกตัญญูทศเวทีของเยาวชนไทย โดยส่วนใหญ่ก็อยู่ในระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่าที่พวกเขากำลังสั่งสมประสบการณ์ท่ามกลางแนวคิด ข้อมูล และกระบวนการผลิตสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญูทศเวที ที่ผันผวน ในขณะที่สถาบันทางสังคมมีความเปราะบาง โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว โดยพฤติกรรมกรรมอย่างนี้ เป็นความเลวร้ายของสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมแบบพุทธ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาเลวร้ายกว่าสัตว์เดรัจฉาน เป็นสัตว์เนรคุณ ตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา มีพระสูตรบทหนึ่งกล่าวถึงผู้ไม่รู้บุญคุณ ตามที่ปรากฏใน “อกตัญญูตาสูตร” มีใจความว่า ความเป็นผู้ไม่รู้บุญคุณของผู้มีพระคุณ ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้ เนื่องด้วยเป็นบุคคลที่มักประพฤติปฏิบัติตนตามธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1. กายทุจริต 2. วาจทุจริต 3. มโนทุจริต และ 4. อกตัญญูตา อกตเวทิตา

การปลูกฝังต้องเป็นต้นแบบได้ ใช้หลักการคิดวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในพลังแห่งความกตัญญูทศเวทีที่มนุษย์ สรรพสัตว์และธรรมชาติควรมีต่อกัน ทำผ่านสื่อออนไลน์ สร้างจิตสำนึกให้เกิดการตระหนักรู้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร และสังคมส่วนรวม เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาเยาวชนให้ได้รับความเจริญทางด้านจิตใจ นำเสนอกระบวนการผ่านการตระหนักรู้กตัญญูทศเวที วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการเป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโส มี 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง โยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาตัณหา เพื่อความเข้าใจในวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด การคิดเป็นการคิดตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัย การคิดสืบค้นถึงต้นเค้า เป็นต้น ควรเป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากครอบครัว ชุมชน สังคม โรงเรียน วัด จนถึงภาครัฐอันได้แก่กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมนุษย์ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงสาธารณสุข ฯ ต้องร่วมมือ ร่วมใจกันในการส่งเสริมการปลูกฝังความกตัญญูทศเวที ศึกษาทำความเข้าใจในหลักคำสั่งสอน เรื่องความกตัญญูทศเวที น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามจนเป็นผล ที่เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้แล้วจะนำมาซึ่งความรัก ความศรัทธา ยึดแนวคิดในหลักพุทธศาสนาเรื่องหลักทศ 6 ซึ่งเป็นหลักความสัมพันธ์ที่เป็นพลังสร้างสรรค์ที่ร่วมมือร่วมใจกันตามบทบาท สถานะ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และลักษณะความสัมพันธ์ที่เหมาะสมในบริบทต่าง ๆ ที่บุคคลสัมพันธ์กัน การปลูกฝังความกตัญญูทศเวที คือ การทำให้เห็นเป็นต้นแบบเชิงประจักษ์ ผู้ปลูกฝังต้องเป็นต้นแบบได้ ใช้หลักการคิดวิเคราะห์เพื่อทำ

ความเข้าใจในพลังแห่งความกตัญญูทศเวทที่มนุษย์ สรรพสัตว์และธรรมชาติควรมีต่อกันใช้กระบวนการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนฐานของปรากฏการณ์จริง และการมองระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่า มากกว่าการเรียกร้องการตอบแทน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยใช้แนวคิดของโลเรนส์ โคลเบอร์ก และแนวคิดทฤษฎีต้นไม้คุณธรรมจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทศเวท

องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยเรื่องการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า หลักความกตัญญูทศเวทเป็นคุณธรรมและเป็นสื่อกลางที่ทำให้พ่อแม่และลูกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคมของมนุษย์ บ้าน คือ ที่พักอาศัยหรือครอบครัวก็ได้บ้านให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันที่เล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นพื้นฐานที่เล็กที่มีความหมายสำคัญมาก วัด คือ ศูนย์กลางทางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีตเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่ยอมรับสั่งสอนคนในชุมชนรอบ ๆ วัดให้ประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดเนื้อร้อนใจก็มาปรึกษากัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ กลับไปมากมาย มีหลักคำสอนให้ผู้คนประพฤติและปฏิบัติตาม โรงเรียน คือ สถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน เยาวชนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่รวมถึง ทำให้ศิษย์เป็นคนดีแก่สังคม ความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะบ้าน วัด โรงเรียน จะต้องมีการจัดระบบระเบียบของสังคมให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน เป็นการบริหารในรูปแบบของความร่วมมือกันของสามประสานองค์ในชุมชนเพื่อที่บริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน สภาพสังคมที่มีปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำส่งผลต่อความเป็นอยู่ ความรู้ ความคิด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป สิ่งสำคัญคือ เยาวชนที่ขาดความเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตได้อย่างเหมาะสมทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมอย่างมากมาย

การจัดการศึกษาเป็นระบบสำคัญของสังคมที่จะพัฒนาคนให้ก้าวหน้าและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไร้ขีดจำกัด เพื่อพัฒนาคน เพื่อพัฒนาประเทศนั้น จะต้องปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีของสังคม การปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องใช้ระยะเวลาและไม่เพียงแต่การดำเนินการของโรงเรียนตามลำพัง เนื่องจากวิถีชีวิตประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ของระบบของสังคม ทั้งนี้ สังคมไทยตั้งแต่อดีตมาีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ร่วมกันหล่อหลอมขัดเกลาสร้างสรรค์ปัญญาให้เป็นคนดี คนเก่ง ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดีเสมอมา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เราควรต้องน้อมนำความเป็นวิถีชีวิตแบบไทยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างลงตัวที่บ้าน วัด และโรงเรียน โดยนำแนวทางดังกล่าวกลับมาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่เยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชนไทย ได้ Medel So – WAY – HO โดยองค์

ความรู้ใหม่จากการวิจัย รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยการนำหลักพุทธธรรม มาผสมผสานกับรูปแบบ So – WAY – HO ประกอบด้วย

หลักพุทธธรรมบูรณาการ	รูปแบบ So – WAY – HO
บุคคลที่หาได้ยาก 2	การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม : (Social Interaction : SO)
หลักมงคลที่ 25	วิถีประชา : (Way of life : Way)
หลักทศ 6	การเรียนรู้แบบองค์รวม : (Holistic learning : HO)

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้อองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาเยาวชนไทย ตามรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 1 (Figure 1) รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย
(นางเบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา)

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อให้เกิดความกตัญญูข้างต้น (So – WAY – HO Model) เป็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1. **การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม** : Social Interaction (SO) คือกระบวนการปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างแรงจูงใจในเด็กและเยาวชนภายใต้แนวคิดหลักอินทรีสังวร 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) โดยการสื่อสารผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมที่ต้องแสดงออกโดยการมีส่วนร่วม กิจกรรมที่มีการแข่งขัน กิจกรรมที่สร้างความขัดแย้งเพื่อหาทางออกร่วมกัน ฯลฯ เป็นต้น

2. **วิถีประชา** : Way of life (Way) เป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทย ให้เห็นความสำคัญของบรรทัดฐานทางสังคมที่ทุกคนยอมรับนับถือจนเกิดความเคยชิน ตามหลักอภิธานิยธรรม (ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ร่วมกันโดยไม่ลี้ล้ง การมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม การเคารพบูชาบิดา มารดา และผู้อาวุโส และเคารพบูชาปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมเช่นการบูชาสถานที่อันเป็นศูนย์รวมพลังจิตใจของชุมชนนั้น ๆ ได้แก่การบูชาเจดีย์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่สังคมยอมรับนับถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งการร่วมกันรักษาและสร้างคนดีในสังคมร่วมกัน)

3. **การเรียนรู้แบบองค์รวม** : Holistic learning (HO) เน้นการเรียนรู้ครบทุกมิติ ทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชน สามารถเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตนเองและสังคมโดยการสนับสนุนของ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางพระพุทธศาสนา ตามแนวทางของหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ดังนั้น รูปแบบเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยให้เกิดความกตัญญูข้างต้น (SO – WAY – HO Model) จึงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่สำคัญไว้ด้วยกัน คือหลักอินทรี 5 หลักอภิธานิยธรรม 7 และหลักไตรสิกขา 3 และจะต้องขับเคลื่อน หลัก SO – WAY – HO Model ทั้ง 3 ประการไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรสนับสนุนเรื่องการเสริมสร้างความกตัญญูทศเวทีเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้องค์กรทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ร่วมกันกำหนดทิศทางการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างความกตัญญูทศเวทีร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อสร้างสังคมไทยให้มีความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. เผยแพร่บุคคลตัวอย่างที่เป็นต้นแบบของผู้มีความกตัญญูทศเวที ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลได้แก่พระสารีบุตร รวมทั้งพระอริยสงฆ์ที่สืบสานพระพุทธศาสนาและบุคคลทั่วไปที่มีความกตัญญูทศเวทีตามแนวทางการปฏิบัติของพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า ผ่านสื่อทุกช่องทาง

3. ควรจัดให้มีเวทีสัมมนาเรื่องความกตัญญูทศเวทีทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีให้กับประชากรไทยทั้งประเทศ

4. ทุกภาคส่วนควรมีการบูรณาการเรื่องคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทศเวทีร่วมกัน ในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องความกตัญญูทศเวที โดยการ โดยนำโมเดลที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานำไปใช้ในการ ในการจัดทำสื่อออนไลน์ และเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อกล่าววยกย่องเยาวชนที่มีความกตัญญูทศเวทีเป็นตัวอย่างการปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง ในสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

พระธรรมญาณมุนี (บุญนาค ชินวีโส ป.ธ.9). **คนดีของพระธรรมญาณมุนี**. ลพบุรี: หัตถโกศลการพิมพ์. 2514.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2526.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2541.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีเมทอง. 2552.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เอกสารประกอบการประชุมงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ “รวมพลังประชารัฐขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม : พอเพียงวินัย สุจริต จิตอาสา” วันที่ 22-23 มิถุนายน 2560 ณ ศาลาสภาบริหารคณะสงฆ์จังหวัด พิจิตร วัดท่าหลวง พระอารามหลวง อ.เมือง จ.พิจิตร โดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม